

«Доля, виспівана в квітах»

СІМЕНЧЕНКО 15

Доля випробовує тих, хто надумав дійти якої великої мети, але сміливих не злякає ніщо. Вони зі стиснутими вустами сміливо, уперто і гордо ідуть до наміченої мети, крок за кроком все вперед і вперед. І тоді доля нагороджує їх сторицею і відкриває перед ними всі таємниці дійсно прекрасного і ніким не перевершеного мистецтва.

Катерина Білокур

Катерина Білокур народилася в селі Богданівка Пирятинського повіту Полтавської губернії (тепер Яготинський район Київської області). Її життєвий шлях почався у стінах батьківської хати 7 грудня 1900 року, на свято Великомучениці Катерини. Мабуть, сам день народження визначив долю майбутньої художниці. «Я все життя невимовно страждала», — згадує у своїх листах, що тепер стали видатною епістолярною спадщиною, насиченою великою мудрістю і силою тендітної жінки.

Катря була здібною дівчинкою. Коли їй було вісім, батько привіз з Яготина Буквар. Катря самотужки вивчила його за тиждень. Тоді дівчинці подарували трохи більшу книжку і вирішили не відправляти у школу. Їй залишилось з захопленням спостерігати, як молодші брати Григорій і Павло щось виводять у зошитах і роблять уроки. Дівчинка нишком проводжала їх до школи, де сама не була жодного дня, хоч так мріяла посидіти за партою.

У родини Білокурів було велике господарство. Василь, батько Катерини, отримав землю біля обійстя діда Йосипа, на якому згодом хазяйнував його старший син Омелько. На двох зі своїм братом батько Катерини мав пару коней і величезну клуню в кінці саду. Сам же володів 2,5 десятинами землі. Ні вдома, ні у полі нікому не бракувало роботи. І як же втішилась мама Катрі, Якилина, коли побачила, що дочка сама грамоти навчилась і до школи їй йти не треба: буде кому допомагати по господарству. Дівчина виявляла здібності до шиття і вишивки — могла не зайву копійчину до хати надбати. Коли їй виповнилось двадцять, батько швейну машинку подарував. Та душа дівчини лежала до іншого.

З дитинства Катрю тягнуло до пензля і фарб. Якось вирвала листок з братового зошита, намалювала на ньому коника. І таким гарним той вийшов, що дівчинка вирішила причепити його на печі. Але батьки побачили, розсердились, спалили малюнки і заборонили їй братись за це діло. Якби її побачили за таким дивним заняттям односельці, то назвали б «мазилкою», і жоден парубок не захотів би сватати «ненормальну». Та Катерину було не зупинити. Не могла контролювати того потягу до пензля і фарб, до природи і краси. Часто й сама була тому не рада, бо багато діставалось їй від батьків і криків, і образ, і побоїв. Але Катря крапа у тата шматки фанери, у мами полотно, а до гілочки верби або вишні прив'язувала кілька волосинок шерсті котика чи молодого лошати та малювала нишком.

Поки її ровесниці ходили на вечорниці, створювали сім'ї, Катерина ставала все більш відлюдькуватою. Одягалась у темне, ніби хотіла, щоб її не помічали, ховалась у клуні і нишком малювала. Дівчину тричі сватали найзавидніші парубки, бо була гарна та працьовита. У кожного питала: «Чи дозволите мені малювати, коли стану вашою дружиною?» У всіх це питання викликало лютю. Так залишилась самотньою до кінця життя. Усю жіночу ніжність вкладала у свої роботи, пестила їх, захищала ще не завершені від чужого ока і «споряджала в люди». Картини стали її дітьми. За спинами батьків односельчани уже лиховісно перемовлялися. Пізніше, коли прийшла колективізація, батько відмовився вступати у колгосп і у сім'ї відібрали коней. «Впрягай свою дочку-мазилку, хай тобі оре», — сміявся голова.

Коли Катрі було двадцять чотири, у Богданівку приїхало подружжя молодих вчителів — Іван і Ніна Калити. Вони зацікавились долею самотньої дівчини із Загреблі (район села, де жила родина Білокурів). Саме у них Катря вперше побачила книги, справжні картини справжніх художників у книжці репродукцій Третьяковської галереї. Калити як могли допомагали відкритись таланту Катерини: подарували їй олійні фарби і дозволили приходити до них малювати (бо ж «вдома батько вб'ють»). Вони відкрили у селі народний театр, куди Катерина не тільки готувала всі декорації, а й часто брала участь у постановках, бо знала усі ролі з усіх п'єс назубок.

Ніна Василівна ознайомила Катерину Білокур з творчістю Тараса Шевченка і подарувала їй «Кобзаря». Книга і зараз стоїть у домі-музеї художниці — у кутку під іконою Божої Матері. Шевченко став їй духовним батьком, радником. Зверталась до нього як до живого: і плакала, і просила поради, і вірила, що якби їм випало жити в один час, то він би обов'язково допоміг. «Ніщо не вдіяло такого враження, як «Кобзар». Як взяла його в руки, наче хто дання дав: засіло на все життя те велике слово — Художник». І коли настав найважчий момент у житті, після відмови ще одному залицяльнику, який сказав, що не потерпить ганьби — дружини, яка малює, — Катря прийняла рішення: поїхати на могилу до Кобзаря і висповідатись йому у своєму горі. Сім кілометрів біжить вона вночі по грудневому морозу до найближчої залізничної станції, ночує у незнайомих людей у Києві і аж над ранок третього дня добирається до Шевченкової могили, де виливає йому весь свій біль і розпач.

Додому повертається повна сил. Переступивши поріг рідної хати, рішуче заявляє батькові, що буде малювати. Той, розуміючи, що нічого не вдіє, — дає свій дозвіл. Але не благословення. Одну з кімнат у домі відвели Катрі під майстерню, куди вона нікого не пускала. Малюючи у полі, платила місцевим дітлахам солодощами, щоб ті стерегли роботу від чужих очей. Нарешті, має омріяне право — малювати. Але може це робити лише в неділю, бо у будні багато справ. Та мати і далі незадоволена заняттям дочки. Вона і того єдиного дня в тижні проклинає Катерину, каже, що краще б та була калікою, аніж такою. І дівчина знову не витримує: вибігає з хати, у безтямі спускається городом до невеликої, але глибокої річки Чумгак і повільно заходить у воду.

Катерина сподівалась, що мати вийде з хати, покличе її назад. Цього не сталося. Коли ж молодший брат Павло побачив, що сестра у воді, хоч вона насправді і не збиралась топитися, то здійняв крик, на який прийшла Якилина. Вона довго стояла на березі, чекаючи, поки дочка повністю не зануриться у воду, поки її голова не зникне під крижаною поверхнею — тоді оклинула Катерину і благословила на малювання. Цей випадок назавжди залишив слід у долі художниці — з одного боку, він відкрив їй дорогу до мрії, а з іншого - зробив інвалідом: Катерина важко простудила ноги.

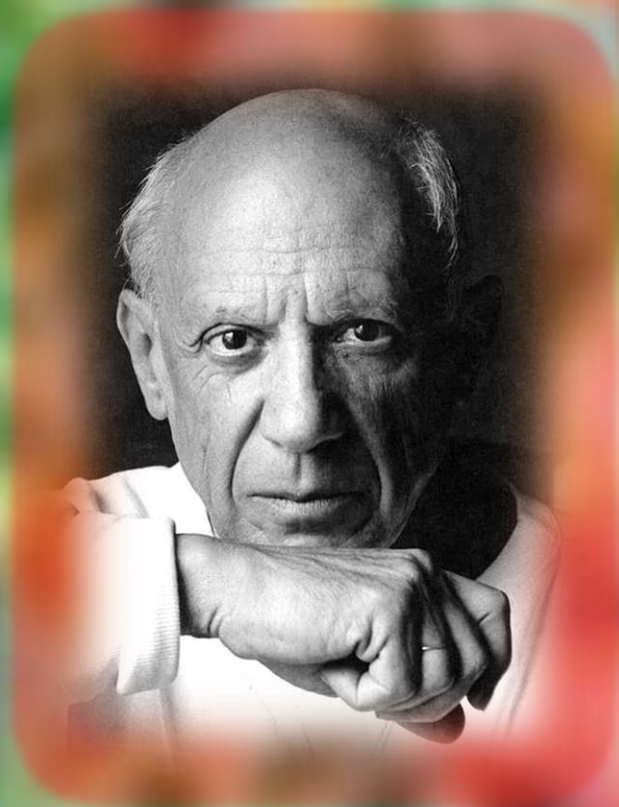
Отримавши аж у тридцять чотири роки від батьків право малювати, дівчина страшенно хотіла, щоб її роботи хтось побачив, оцінив, сказав, чого варті. Як це зробити? На прохання прислати фахівців з району їй не відповідають, у художньо-керамічний технікум у Миргороді, куди пробувала вступати ще десять років тому, — не прийняли, бо не мала атестата про середню освіту. Знову залишається сам на сам зі своїми проблемами. Коли у сусіднє село приїхала двоюрідна її сестра з чоловіком, який був директором школи, Катря побігла до них за порадою. Ще з порога почула по радіо, яке було чи не єдине у селі, пісню «Ой чи я в лузі не калина була» у виконанні Оксани Петрусенко, що здалась наче списаною з її ж долі.

Катерина пише листа до співачки, адресуючи його: «Київ. Академічний театр. Оксані Петрусенко». До листа вкладає намальований кошик з крапками, комами та іншими розділовими знаками і просить пробачення, що не знає, куди їх ставити, — жодного знака не було у жодному її посланні. Додає полотно з намальованою гілкою калини. Цей лист настільки розчулює оперну виконавицю, що вона, порадившись з Павлом Тичиною, звертається у центр народної творчості, а звідти в область, де збирають делегацію, щоб познайомитись з художницею. Відтоді життя Катерини Білокур кардинально змінюється.

У 1940 році у Полтаві відкривається перша персональна виставка і здійснюється мрія всього життя — Катерину Білокур називають «Художницею»! Одинадцять полотен, які на той час були готові для показу, вражають публіку своєю натуральністю. Квіти на них химерно переплетені чи то пензлем майстра, чи то самою природою. Згодом до цих робіт стоятимуть черги охочих на власні очі побачити неймовірні картини. На п'ятдесят четвертому році життя і боротьби за право творити роботи Катерини Білокур відправляють на міжнародну виставку у Париж, де ними захоплюється сам Пікассо.

**Пабло Пікассо,
побачивши
картини Білокур
на виставці у
Парижі,
вигукнув: «Якби
у нас була така
художниця — ми
б змусили
заговорити про
неї весь світ!»**

Звідти, на жаль, картини не повертаються, і досі про подальшу долю полотен «Цар-колос», «Берізка» та «Колгоспне поле» ніхто нічого не знає. Катерина намагається відтворити «Царя-колоса» знову, але хіба можливі дві однакові картини з натури, якщо сама матінка природа ніколи не повторюється у своїх творіннях?! Художниця благає організаторів прислати їй хоча б фото, але не отримує навіть відповіді.

Як не отримали відповіді і прохання її друзів до влади покращити Катерині житлові умови. Після війни художниця живе зі старою матір'ю у холодній хаті, де тече дах, нема дров і мерзнуть ноги. Але не скаржиться. Усі зароблені гроші віддає братові і його дітям, залишаючи лише на фарби і самотійно виготовляючи собі пензлі.

Думка переїхати в Київ з'являлася в Катрі Білокур не раз, але так і думкою залишилася. Можливість регулярного спілкування з друзями, походи в музеї, на концерти — все це було б так прекрасно! Захоплювали і повсякденні блага міського життя, на зразок електрики і газової плити — сільський побут завжди здавався художниці прокляттям. Проте, за винятком наїздів у Київ і Полтаву у справах виставок і двомісячного відпочинку в Будинку творчості художників на хуторі Шевченківському у 1955 році, Катерина не покидає Богданівки.

У червні 1961 року Катерину Білокур з саркомою шлунка забирають у Яготинську районну лікарню. Тоді приміщенням лікарні служив колишній маєток князів Рєпніних, де свого часу так любив гостювати Тарас Шевченко. 9 червня її душа переходить у кращий світ. Катерина Білокур лише на п'ять днів пережила власну матір, яку до кінця життя доглядала та берегла, хоч та так і не змирилась з життєвим вибором дочки.

За своє життя художниця створила лише близько сотні творів.

Творчість художниці з села Богданівки належить до найкращих надбань української культури ХХ століття, вона стала предметом вивчення й дослідження мистецтвознавців. У Яготинському історико-краєзнавчому музеї розгорнуто дві експозиції з її живописною та графічною спадщиною, а в Державному музеї українського народного декоративного мистецтва у Києві є великий «білокурівський» зал, в якому зібрано найкращі її творіння. Композитор Леся Дичко 1983 року створила балет «Катерина Білокур», в 1980 р. поставлено однойменний телеспектакль. В світ вийшли також документальний фільм «Чарівний світ Катерини Білокур» (1986) та художній двосерійний фільм «Буйна» (1989). 1995 року видано збірку листів художниці в опрацюванні Миколи Кагарлицького, які засвідчують її великий письменницький талант.

Лише в рідному селі такого захоплення не розділяли. Після смерті майстрині в хату поселились чужі люди, картини закинули на горище. Односельчани знаходили своє застосування картинам: десь ними загороджували прохід для свиней, десь ставили на них відро з поміями.

І тільки в 1977 році в селі Богданвці відкрито меморіальний музей Катерини Білокур, на території якого встановлено пам'ятник.

**Роби те що можеш, з тим, що маєш,
там де ти є.**

Теодор Рузвельт

Використані джерела :

1. Білокур Катерина Василівна [Текст] : (1900-1961) // Видатні українці. Культура. Мистецтво. Освіта : довідник. - 2016. - С. 30-34.
2. Грицук, В. Житіє квітки [Текст] : [Про кф О. Самолевської "Катерина Білокур. Послання"] / В.Грицук // Кіно-Театр. - 2002. - № 4 . - С. 32-33.
3. Игнатова, Анастасия. Катерина Билокур: Цветы на полотне судьбы [Текст] / Анастасия Игнатова // Личности. - 2014. - № 10. - С. 106-125.
4. Кагарлицький, М. Вічна Катерина Білокур до 50-річчя від дня смерті художниці [Текст] / М. Кагарлицький // Літературна Україна. - 2011. - 9 червня. - С. 15.
5. Катерина Білокур очима сучасників : спогади, есеї, розвідки з архіву художниці [Текст] / упоряд., комент. М. Кагарлицький. - Київ : Томіріс, 2000. – С. 432.
6. Катерина Білокур [Текст] : (1900 - 1961) майстер народного декоративного живопису // Сто найвідоміших українців. - Київ, 2005. - С. 539-544.
7. Катерина Білокур: Цікаві факти про життя та творчість улюбленої художниці Пабло Пікассо [Електронний ресурс] : сайт «Вісті Черкащини». – Режим доступу: <https://viche.ck.ua/interesting/kateryna-bilokur-czikavi-fakty-pro-zhyttya-ta-tvorchist-ulyublenoyi-hudozhnytsi-pablo-pikasso>. - Дата перегляду 30.11.2020. – Назва з екрана.
8. Катерина Білокур - українська художниця, яка вразила Пабло Пікассо [Електронний ресурс] : сайт «Файні новини». – Режим доступу: <http://finenews.info/kulturne-nadbannya/zhivopis/item/24448-kateryna-bilokur-ukrayinska-khudozhnytsya-yaka-vrazyla-pablo-pikasso>. - Дата перегляду 30.11.2020. – Назва з екрана.
9. Патра, Світлана. Натхненні Катериною Білокур [Текст] / Світлана Патра // Українська культура : Культурно-освітній та літературно-мистецький ілюстрований журнал. - 2020. - № 1/2. - С. 46–53.

АВТОР ПРЕЗЕНТАЦІЇ

ЗАВ. ВІДДІЛУ СУСПІЛЬНО-

ГУМАНІТАРНОЮ

ЛІТЕРАТУРОЮ САВЧУК Т.С.

ДЯКУЄМО ЗА УВАГУ!

ЧІКА СІНО РИЧАРІВІ: